

DOMSTOLENS DOM (fjärde avdelningen)

den 10 juni 2010\*

I mål C-140/09,

angående en begäran om förhandsavgörande enligt artikel 234 EG, framställd av Tribunale di Genova (Italien) genom beslut av den 27 februari 2009, som inkom till domstolen den 17 april 2009, i målet

**Fallimento Traghetti del Mediterraneo SpA**

mot

**Presidenza del Consiglio dei Ministri,**

meddelar

\* Rättegångsspråk: italienska.

DOMSTOLEN (fjärde avdelningen)

sammansatt av avdelningsordföranden J.-C. Bonichot samt domarna C. Toader, K. Schiemann, P. Kūris (referent) och L. Bay Larsen,

generaladvokat: N. Jääskinen,  
justitiesekreterare: enhetschefen M.-A. Gaudissart,

efter det skriftliga förfarandet och förhandlingen den 11 februari 2010,

med beaktande av de yttranden som avgetts av:

- Fallimento Traghetti del Mediterraneo SpA, genom V. Roppo, P. Canepa och S. Sardano, avvocati,
- Italiens regering, genom G. Palmieri, i egenskap av ombud, biträdd av G. De Bellis, avvocato dello Stato,
- Europoeiska kommissionen, genom V. Di Bucci och E. Righini, båda i egenskap av ombud,

med hänsyn till beslutet, efter att ha hört generaladvokaten, att avgöra målet utan förslag till avgörande,

följande

## Dom

- 1 Begäran om förhandsavgörande avser tolkningen av de unionsrättsliga bestämmelserna om statligt stöd.
- 2 Begäran har framställts i ett mål mellan Fallimento Traghetti del Mediterraneo SpA, ett sjötransportföretag i likvidation (nedan kallat TDM), och Presidenza del Consiglio dei Ministri om skadestånd för den skada som bolaget påstår sig ha lidit till följd av att Corte suprema di cassazione (Italiens högsta allmänna domstol) har gjort en felaktig tolkning av unionsbestämmelserna om konkurrens och statligt stöd och, i synnerhet, till följd av att sistnämnda domstol har underlåtit att i enlighet med TDM:s begäran ställa tolkningsfrågor till domstolen i enlighet med artikel 234 tredje stycket EG.

## Tillämpliga nationella bestämmelser

- 3 Det stöd som är aktuellt i målet vid den nationella domstolen har beviljats Tirrenia di Navigazione SpA (nedan kallat Tirrenia) i enlighet med lag nr 684 av den 20 december 1974 om omstrukturering av rederier av överordnat nationellt intresse (GURI nr 336, av den 24 december 1974) (nedan kallad lag nr 684) och närmare bestämt enligt artikel 19 i denna lag.

4 I artikel 7 i lag nr 684 föreskrivs följande:

”Ministern för handelsflottan får i samråd med finansministern och ministern för statligt ägande bevilja stöd för tillhandhållandet av sådana tjänster som anges i föregående artikel genom att i respektive fall ingå ettåriga avtal.

Det i första stycket angivna stödet ska säkerställa att tjänsterna tillhandahålls på ekonomiskt balanserade villkor under tre år. Stödet fastställs i förväg på grundval av nettointäkter, avskrivningar på investeringar, driftskostnader, förvaltningskostnader och finansieringskostnader.

...”

5 Artikel 8 i lag nr 684 har följande lydelse:

”Färjeförbindelserna till och från de större och mindre öarna som anges i artikel 1 c samt eventuella tekniskt eller ekonomiskt nödvändiga förlängningar måste säkerställa att de krav som ställs på ekonomisk och social utveckling i den berörda regionen och särskilt i Mezzogiorno iakttas.

Ministern för handelsflottan får således i samråd med finansministern och ministern för statligt ägande bevilja stöd för en period av tjugo år genom ingående av ett avtal i respektive fall.”

6 Artikel 9 i lag nr 684 har följande lydelse:

”Det avtal som anges i föregående artikel ska innehålla följande:

- 1) En förteckning över de rutter som ska upprätthållas.
- 2) Antalet turer för respektive rutt.
- 3) Den fartygstyp som ska trafikera respektive rutt.
- 4) Det stöd som ska fastställas med hänsyn till nettointäkter, avskrivningar på investeringar, driftskostnader, förvaltningskostnader och finansieringskostnader.

Senast den 30 juni varje år ska stödet för det pågående året anpassas om under föregående år minst en av de i avtalet angivna ekonomiska faktorerna har ändrats mer än en tjugondel av det värde som avser samma post som låg till grund för fastställandet av det tidigare stödet.”

7 I artikel 18 i lag nr 684 anges följande:

”De kostnader som uppkommer till följd av tillämpningen av denna lag ska till ett belopp om 93 miljarder lire täckas av medel som redan anvisats i kapitel 3061 i utgiftsförslaget för ministeriet för handelsflottan för budgetåret 1975 samt av de medel som anvisats i motsvarande kapitel avseende följande budgetår.”

8 I artikel 19 i lag nr 684 anges följande:

”Till och med godkännandet av de avtal som anges i denna lag, utbetalar ministern för handelsflottan, efter finansministerns godkännande, månatligt uppskjutna förskottsbetalningar som inte får överstiga 90 procent av det i artikel 18 angivna totalbeloppet.”

9 För lag nr 684 har genomförandebestämmelser antagits genom dekret av Republikens president nr 501, av den 1 juni 1979 (GURI nr 285, av den 18 oktober 1979), varvid det i artikel 7 anges att sådana förskott som avses i artikel 19 i lag nr 684 ska betalas till bolag som tillhandahåller tjänster av överordnat nationellt intresse till dess handlingar avseende ingåendet av nya avtal registrerats vid revisionsrätten.

**Målet vid den nationella domstolen och tolkningsfrågan**

- 10 Det framgår av dom av den 13 juni 2006 i mål C-173/03, *Traghetti del Mediterraneo* (REG 2006, s. I-5177) – som målet vid den nationella domstolen redan har gett upphov till och till vilken det hänvisas för en utförligare redogörelse för de faktiska omständigheterna och förfarandet före denna dom –, att TDM och Tirrenia är två sjötransportföretag som under 1970-talet tillhandahöll reguljära sjöförbindelser mellan det italienska fastlandet och öarna Sardinien och Sicilien. År 1981 väckte TDM talan mot Tirrenia, vid Tribunale di Napoli, om skadestånd för den skada som TDM påstod sig ha lidit till följd av den lågprispolitik som Tirrenia tillämpat under åren 1976–1980.
- 11 TDM åberopade även åtgärder utgörande illojal konkurrens och åsidosättande av artiklarna 85, 86, 90 och 92 i EG-fördraget (senare artiklarna 81 EG, 82 EG, 86 EG och 87 EG i ändrad lydelse). TDM ansåg bland annat att Tirrenia hade missbrukat sin dominerande ställning på den relevanta marknaden genom att sätta priser som var väsentligt lägre än självkostnadspriset, vilket hade möjliggjorts genom av staten utbetalat stöd, vars lagenlighet var tveksam mot bakgrund av unionsrätten. Talan ogillades emellertid i dom av den 26 maj 1993, och detta avgörande fastställdes av Corte d'appello di Napoli den 13 december 1996.
- 12 Förvaltaren i TDM:s konkurs överklagade denna dom till Corte suprema di cassazione, som emellertid ogillade överklagandet i dom av den 19 april 2000. Bland annat avslogs klagandens begäran om att frågor angående tolkningen av unionsrätten skulle hänskjutas till EG-domstolen, med motiveringen att avgörandena i de lägre instanserna grundade sig på relevanta bestämmelser och stod i överensstämmelse med domstolens praxis.

- 13 I ansökan av den 15 april 2002 väckte konkursförvaltaren för TDM, vilket under tiden försatts i likvidation, talan mot Republiken Italien vid den hänskjutande domstolen och yrkade att denna stat skulle förpliktas att betala skadestånd för den skada som detta bolag lidit till följd av Corte suprema di cassazione's felaktiga tolkningar rörande unionens bestämmelser om konkurrens och statligt stöd och till följd av att denna domstol hade åsidosatt sin skyldighet att begära förhandsavgörande enligt artikel 234 tredje stycket EG. Den påstådda skadan bestod i förlust av möjligheten att genom en talan mot Tirrenia få ersättning för de skadliga verkningarna av den illojala konkurrens som TDM anser att det förstnämnda bolaget bedrivit.
- 14 Den 14 april 2003 inkom den hänskjutande domstolen med en begäran om förhandsavgörande, vilken gav upphov till domen i det ovan nämnda målet Traghetti del Mediterraneo. I denna dom kom domstolen till följande domslut:

”Gemenskapsrätten utgör hinder för nationell lagstiftning enligt vilken en medlemsstats ansvar för skada som har vållats enskilda genom en sådan överträdelse av gemenskapsrätten som kan tillskrivas en domstol som dömer i sista instans generellt är uteslutet när överträdelsen är hänförlig till en tolkning av rättsregler eller en bedömning av faktiska omständigheter eller bevisvärdering.

Gemenskapsrätten utgör även hinder för nationell lagstiftning enligt vilken ovan nämnda ansvar är begränsat till enbart fall där domstolen vållat skadan uppsåtligen eller av grov vårdslöshet, om denna begränsning innebär att den berörda medlemsstaten inte är ansvarig i fall där domstolen på ett uppenbart sätt har åsidosatt gällande rätt i den mening som avses i punkterna 53–56 i domen av den 30 september 2003 i mål C-224/01, Köbler [REG 2003, s. I-10239].”



- 15 Den hänskjutande domstolen slog således i dom av den 27 februari 2009 fast att "staten vid utövandet av sin domsrätt gjort sig skyldig till felaktig rättstillämpning" och fastställde i ett separat beslut att förfarandet rörande skadeståndet till följd av denna felaktiga rättstillämpning skulle fortsätta. I detta skede av förfarandet har den hänskjutande domstolen, som hyser tvivel angående tolkningen av unionsbestämmelserna angående statligt stöd, på nytt ställt en tolkningsfråga till domstolen.
- 16 Till stöd för begäran om förhandsavgörande anger den hänskjutande domstolen att den inte kunnat hitta ett entydigt svar, vare sig i unionens lagstiftning eller i rättspraxis, på frågan huruvida Tirrenias dåvarande beteende, bland annat till följd av det aktuella stödet, innebar en snedvridning av konkurrensen på den gemensamma marknaden. Även om Corte Suprema di Cassazione i dom av den 19 april 2000 besvarade denna fråga nekande på grundval av konstaterandet att det var fråga om sjötransportverksamhet (cabotage) som bedrevs inom en enda medlemsstat, anser den hänskjutande domstolen inte desto mindre att frågan uppkommer huruvida lag nr 684, och särskilt dess artikel 19, är förenlig med artiklarna 86 EG–88 EG.
- 17 För det första hyser den hänskjutande domstolen tvivel när det gäller lagenligheten av det statliga stödet, eftersom det saknas exakta och strikta kriterier som förhindrar att utbetalningen av stödet medför en snedvridning av konkurrensen. Utbetalandet av sådant stöd kan nämligen medföra att staten beviljar ett stöd utan att göra någon föregående kontroll av den ekonomiska förvaltningen av det mottagande företaget, vilket kan medföra att företaget – stärkt av stödet – på marknaden bedriver en affärspolitik som kan undanröja konkurrenterna. Den hänskjutande domstolen har angett att med beaktande av vad Corte di Cassazione har konstaterat i det avseendet, ska denna fråga besvaras med iakttagande av att det företag som mottagit det aktuella stödet var skyldigt att tillämpa taxor som fastställts av förvaltningsmyndigheten.

18 För det andra anser den hänskjutande domstolen, med hänvisning till dom av den 24 juli 2003 i mål C-280/00, Altmark Trans och Regierungspräsidium Magdeburg (REG 2003, s. I-7747), och med hänsyn till de ruttor som Tirrenia trafikerar och vilka ska beaktas vid avgörandet av målet vid den nationella domstolen, nämligen Genua–Cagliari, Genua–Porto Torres, samt dessa platsers belägenhet i Europeiska unionen, att det faktiskt kan uppkomma en fråga om snedvridning av konkurrensen på grund av det aktuella stödets inverkan på handeln mellan medlemsstaterna. Den hänskjutande domstolen anser att denna fråga ska överlätas för domstolens bedömning.

19 Under dessa omständigheter beslutade Tribunale di Genova att vilandeförklara målet och ställa följande tolkningsfråga till domstolen:

”Är en sådan nationell lagstiftning om statligt stöd som den i lag nr 684 ..., särskilt i artikel 19 i nämnda lag, vari det föreskrivs en möjlighet att bevilja statligt stöd – om än enbart i form av förskott – i avsaknad av avtal och utan att det på förhand har fastställts exakta och strikta kriterier som förhindrar att utbetalningen av stödet kan medföra en snedvridning av konkurrensen, förenlig med gemenskapsrättens principer, särskilt med bestämmelserna i artiklarna 86 EG, 87 EG och 88 EG samt i avdelning V (f.d. avdelning IV) i fördraget, och kan det i det avseendet ha betydelse att stödmottagaren ska tillämpa taxor som fastställts av förvaltningsmyndigheten?”

## Prövning av tolkningsfrågan

*Föremålet för frågan, det sätt som den formulerats på och dess upptagande till sakprövning*

- 20 Det framgår av begäran om förhandsavgörande att Tribunale di Genova, i målet vid den nationella domstolen, redan har avgjort frågan om den italienska statens ansvar på grund av Corte suprema di cassazione underlåtelse att begära ett förhandsavgörande från domstolen i enlighet med artikel 234 tredje stycket EG, varvid Tribunale di Genova fann att det för det första förelåg en rättsregel som syftade till att tillerkänna enskilda rättigheter, för det andra förelåg en tillräckligt klar överträdelse av denna rättsregel och, för det tredje, att det förelåg ett orsakssamband mellan den skyldighet som åvilar staten och den påstådda skadan, vilket innebar att TDM saknade möjligheter att vinna framgång med sin talan mot Tirrenia. I detta sammanhang tycks Tribunale di Genova, med hänvisning till dom av den 11 juli 1996 i mål C-39/94, SFEI m.fl. (REG 1996, s. I-3547), även ha medgett en möjlighet för mottagaren av ett olagligt utbetalat statligt stöd att med tillämpning av nationell rätt väcka talan om utomobligatoriskt skadestånd.
- 21 Den hänskjutande domstolen har emellertid, före dess prövning av TDM:s skadeståndstalan, ställt en fråga till domstolen angående huruvida en sådan nationell bestämmelse som den som återfinns i lag nr 684, särskilt dess artikel 19, är förenlig med unionsrätten. Vidare framgår det inte av den ställda frågan utan av skälen i begäran om förhandsavgörande, som det har redogjorts för ovan i punkterna 16 och 18 i förevarande dom, att den hänskjutande domstolen i huvudsak vill få klarhet i huruvida det i målet vid denna domstol aktuella stödet har påverkat handeln mellan medlemsstaterna och medfört en snedvridning av konkurrensen och att den därvid överlämnat denna fråga för domstolens bedömning.

- 22 Med hänsyn till formuleringen av tolkningsfrågan och de tveksamheter som den hänskjutande domstolen hyser, erinras om att domstolen inte är behörig att avgöra om en nationell åtgärd är förenlig med unionsrätten (se bland annat dom av den 26 januari 2010 i mål C-118/08, *Transportes Urbanos y Servicios Generales*, REU 2010, s. I-635, punkt 23, och där angiven rättspraxis). Domstolen får inte heller pröva huruvida stödåtgärder är förenliga, eller en stödordning förenlig, med den gemensamma marknaden, eftersom denna bedömning faller inom området för den exklusiva behörighet som tillkommer kommissionen, vars beslut kan prövas av EU-domstolen (se dom av den 23 mars 2006 i mål C-237/04, *Enirisorse*, REG 2006, s. I-2843, punkt 23). Domstolen är inte heller behörig att fastställa sakomständigheterna i målet vid den nationella domstolen eller att tillämpa de unionsrättsliga bestämmelser som den tolkat på nationella åtgärder eller situationer. Dessa frågor omfattas av den nationella domstolens exklusiva behörighet (se dom av den 30 mars 2006 i mål C-451/03, *Servizi Ausiliari Dottori Commercialisti*, REG 2006, s. I-2941, punkt 69 och där angiven rättspraxis).
- 23 Av detta följer att domstolen inte är behörig att pröva huruvida lag nr 684 är förenlig med unionsrätten eller huruvida det aktuella stödet är förenligt med den gemensamma marknaden. Domstolen är inte heller behörig att bedöma de faktiska omständigheterna i målet vid den nationella domstolen för att avgöra huruvida nämnda stöd har påverkat handeln mellan medlemsstaterna och snedvridit eller hotat att snedvrída konkurrensen.
- 24 Domstolen är emellertid behörig att tillhandahålla den hänskjutande domstolen alla sådana uppgifter om unionsrättens tolkning som gör det möjligt för denna att pröva en sådan fråga om förenlighet i syfte att kunna döma i det mål som anhängiggjorts vid den (se domarna i de ovannämnda målet *Enirisorse*, punkt 24, och *Transportes Urbanos y Servicios Generales*, punkt 23). På området för statligt stöd kan EU-domstolen tillhandahålla den nationella domstolen sådana uppgifter om tolkningen som gör det möjligt för den nationella domstolen att avgöra huruvida en nationell åtgärd ska kvalificeras som statligt stöd i den mening som avses i unionsrätten (se, för ett liknande resonemang, dom av den 22 november 2001 i mål C-53/00, *Ferring*,

REG 2001, s. I-9067, punkt 29, domarna i de ovannämnda målen Enirisorse, punkterna 25 och 51, Servizi Ausiliari Dottori Commercialisti, punkterna 54 och 72, dom av den 17 juli 2008 i mål C-206/06, Essent Netwerk Noord m.fl., REG 2008, s. I-5497, punkt 96, och av den 5 mars 2009 i mål C-222/07, UTECA, REG 2009, s. I-1407, punkterna 41 och 47).

- 25 Det ska för det andra konstateras att även om den hänskjutande domstolen redan tycks ha funnit att det aktuella stödet utgör statligt stöd, hänför sig de tveksamheter som denna domstol hyser, vilka det har redogjorts för ovan i punkterna 16–18 i förvarande dom, till själva villkoren för att det ska föreligga ett statligt stöd i den mening som avses i unionsrätten, vilket kommer att fastställas i samband med att begäran prövas i sak.
- 26 Kommissionen har däremot föreslagit att den hänskjutande domstolen ska ges närmare förklaringar angående dels begreppet nytt statligt stöd som omfattas av en anmälningsskyldighet, dels de skyldigheter som åvilar mottagaren av olagligt stöd. EU-domstolen konstaterar emellertid att de tveksamheter som den hänskjutande domstolen hyser inte rör dessa frågor, vilka nämnda domstol åtminstone delvis redan tycks ha avgjort. Den nationella domstolen har för övrigt inte tillhandahållit alla faktiska och rättsliga omständigheter som är nödvändiga för att pröva dessa frågor.
- 27 Av vad som ovan anförts följer att den fråga som har ställts ska förstås på så sätt att den syftar till att få klarhet i huruvida unionsrätten ska tolkas så, att stöd som betalas ut under de i målet vid den nationella domstolen aktuella omständigheterna i enlighet med en nationell lagstiftning enligt vilken en utbetalning av förskott före godkännandet av ett avtal kan utgöra statligt stöd.
- 28 Enligt den italienska regeringen saknar denna fråga relevans och ska av denna anledning inte upptas till prövning. Den har nämligen gjort gällande att frågan om kvalificeringen av det aktuella stödet som statligt stöd inte uppkommer på grund av att stödet rör åren 1976–1980, det vill säga en period under vilken marknaden för sjötransporter (cabotage) ännu inte var avreglerad.

- 29 Domstolen erinrar för det andra om att det presumeras att de frågor angående vilka nationella domstolar begär förhandsavgörande är relevanta och att denna presumtion endast bryts i undantagsfall, särskilt i de fall där det är uppenbart att den begärda tolkningen av de unionsrättsliga bestämmelserna inte har något samband med de verkliga omständigheterna eller föremålet för tvisten i målet vid den nationella domstolen eller när problemet är av hypotetisk art (se bland annat dom av den 4 oktober 2007 i mål C-429/05, Rampion och Godard, REG 2007, s. I-8017, punkterna 23 och 24, samt av den 11 december 2008 i mål C-387/07, MI.VER och Antonelli (REG 2008, s. I-9597, punkt 15 och där angiven rättspraxis).
- 30 Det kan konstateras att frågan angående det aktuella stödets kvalificering inte saknar samband med föremålet för tvisten mellan TDM och italienska staten och att den inte hänför sig till ett hypotetiskt problem, eftersom det ankommer på den hänskjutande domstolen att avgöra denna tvist och att fastställa huruvida Tirrenia har åtnjutit ett statligt stöd. Den ställda frågan, såsom den omformulerats, kan således tas upp till sakprövning.

### *Prövning av frågan*

- 31 Det utgör fast rättspraxis att samtliga nedanstående villkor ska vara uppfyllda för att en åtgärd ska anses utgöra stöd. För det första måste det röra sig om en statlig åtgärd eller en åtgärd som vidtas med hjälp av statliga medel. För det andra måste denna åtgärd kunna påverka handeln mellan medlemsstaterna. För det tredje ska mottagaren av stödet gynnas. För det fjärde ska åtgärden snedvrیدا eller hota att snedvrیدا konkurrensen (se, för ett liknande resonemang, dom av den 21 mars 1990 i

mål C-142/87, Belgien mot kommissionen, kallat Tubemeuse, REG 1990, s. I-959, punkt 25, domarna i de ovannämnda målen Altmark Trans och Regierungspräsidium Magdeburg, punkterna 74 och 75, Enirisorse, punkterna 38 och 39, Servizi Ausiliari Dottori Commercialisti, punkterna 55 och 56, dom av den 1 juli 2008 i de förenade målen C-341/06 P och C-342/06 P, Chronopost mot UFEX m.fl., REG 2008, s. I-4777, punkterna 121 och 122, och domarna i de ovannämnda målen Essent Netwerk Noord m.fl., punkterna 63 och 64, och UTECA, punkt 42).

- 32 I förevarande fall omfattas det första villkoret inte av föremålet för tolkningsfrågan och är ostridigt, eftersom det aktuella stödet har betalats ut i enlighet med lag nr 684 och belastar, såsom följer av lagens artiklar 18 och 19, den statliga budgeten.
- 33 Mot bakgrund av skälen i begäran om förhandsavgörande, vilka det har redogjorts för ovan i punkterna 16–18 i förevarande dom, finns det anledning att först pröva det tredje villkoret och därefter det andra och det fjärde villkoret i förening.

Den fördel som beviljats det mottagande företaget

- 34 Åtgärder som, oavsett form, direkt eller indirekt kan gynna företag, liksom åtgärder som kan anses ge det mottagande företaget ekonomiska fördelar som det inte skulle ha erhållit enligt normala marknadsmässiga villkor, anses utgöra statligt stöd (domarna i de ovannämnda målen SFEI m.fl., punkt 60, Altmark Trans och Regierungspräsidium Magdeburg, punkt 84, Servizi Ausiliari Dottori Commercialisti, punkt 59, och Essent Netwerk Noord m.fl., punkt 79).

- 35 En statlig åtgärd utgör däremot inte ett statligt stöd i den mening som avses i unionsrätten om den ska anses utgöra ersättning som motsvarar ett vederlag för tjänster, som det mottagande företaget har tillhandahållit för att fullgöra skyldigheten att tillhandahålla offentliga nyttigheter, medan den i själva verket inte innebär att dessa företag gynnas ekonomiskt och således inte får som verkan att dessa företag ges en mer fördelaktig konkurrensställning än konkurrerande företag (domarna i de ovan nämnda målen Ferring, punkterna 23 och 25, och Altmark Trans och Regierungspräsidium Magdeburg, punkt 87, vilka innehöll svar på tidigare frågor som ställts av Corte suprema de cassazione innan den meddelade dom i det aktuella målet den 19 april 2000, samt Servizi Ausiliari Dottori Commercialisti, punkt 60, och Essent Netwerk Noord m.fl., punkt 80).
- 36 För att det i ett konkret fall ska kunna anses att en sådan ersättning inte utgör statligt stöd måste emellertid ett visst antal villkor vara uppfyllda (domarna i de ovan nämnda målen Altmark Trans och Regierungspräsidium Magdeburg, punkt 88, Servizi Ausiliari Dottori Commercialisti, punkt 61, och Essent Netwerk Noord m.fl., punkt 81).
- 37 För det första ska det mottagande företaget faktiskt ha ålagts skyldigheten att tillhandahålla offentliga nyttigheter, och dessa skyldigheter ska vara klart definierade (domarna i de ovan nämnda målen Altmark Trans och Regierungspräsidium Magdeburg, punkt 89, Servizi Ausiliari Dottori Commercialisti, punkt 62, och Essent Netwerk Noord m.fl., punkt 82).
- 38 För det andra ska de kriterier, på grundval av vilka ersättningen beräknas, vara fastställda i förväg på ett objektivt och öppet sätt, för att undvika att ersättningen medför att det mottagande företaget gynnas ekonomiskt i förhållande till konkurrerande företag (domarna i de ovan nämnda målen Altmark Trans och Regierungspräsidium Magdeburg, punkt 90, Servizi Ausiliari Dottori Commercialisti, punkt 64, och Essent Netwerk Noord m.fl., punkt 83).



- 39 För det tredje får ersättningen inte överstiga vad som krävs för att täcka hela eller delar av de kostnader som har uppkommit i samband med skyldigheten att tillhandahålla offentliga nyttigheter, med hänsyn tagen till de intäkter som därvid har erhållits och till en skälig vinst på grund av fullgörandet av denna skyldighet (domarna i de ovannämnda målen *Altmark Trans* och *Regierungspräsidium Magdeburg*, punkt 92, *Servizi Ausiliari Dottori Commercialisti*, punkt 66, och *Essent Netwerk Noord* m.fl., punkt 84).
- 40 För det fjärde ska storleken på den nödvändiga ersättningen fastställas på grundval av en undersökning av de kostnader som ett genomsnittligt och välskött företag som har försetts med medel för att kunna fullgöra sin skyldighet att tillhandahålla offentliga nyttigheter skulle ha åsamkats vid fullgörandet av denna skyldighet, med hänsyn tagen till de intäkter som därvid skulle ha erhållits och till en skälig vinst på grund av fullgörandet av skyldigheten (domarna i de ovannämnda målen *Altmark Trans* och *Regierungspräsidium Magdeburg*, punkt 93, *Servizi Ausiliari Dottori Commercialisti*, punkt 67, och *Essent Netwerk Noord* m.fl., punkt 85).
- 41 I förevarande fall framgår det av artiklarna 8 och 9 i lag nr 684 att det aktuella stödet var avsett för tillhandahållandet av färjeförbindelser mellan större och mindre italienska öar, samtidigt som de krav som hänger samman med en ekonomisk och social utveckling i den berörda regionen, särskilt med avseende på Mezzogiorno, skulle säkerställas. De avtal som ingåtts med de företag som mottagit detta stöd innehöll föreskrifter om de ruttor som skulle upprätthållas, antalet turer på dessa ruttor och den typ av fartyg som skulle trafikera respektive rutt. Av detta följer att de mottagande företagen ålagts en skyldighet att tillhandahålla offentliga nyttigheter.
- 42 I artikel 7 i lag nr 684 föreskrivs i övrigt att stödet ska säkerställa att tjänsterna tillhandahålls på ekonomiskt balanserade villkor och att de fastställs i förväg på grundval av nettointäkter, avskrivningar på investeringar, driftskostnader, förvaltningskostnader och finansieringskostnader.

- 43 Den hänskjutande domstolen har emellertid i begäran påpekat att det var först genom dekret av Republikens president nr 501, av den 1 juni 1979, som det fastställdes vilka faktorer, hänförliga till ekonomi och förvaltning, som skulle beaktas i de avtal som skulle ingås i enlighet med lag nr 684, och det var först i juli 1991 som den italienska staten och respektive företag i Tirrenia-koncernen ingick nämnda avtal för en tju-goårsperiod, med verkan från den 1 januari 1989. Under hela den tidsperiod som är aktuell i målet vid den nationella domstolen, det vill säga åren 1976–1980, och fram till och med godkännandet av dessa avtal, utbetalades det aktuella stödet i form av förskott i enlighet med artikel 19 i lag nr 684.
- 44 Av detta följer att, i avsaknad av nämnda avtal, det aktuella stödet under hela ovan-nämnda period har utbetalats utan att det klart definierats vilka skyldigheter att tillhandahålla offentliga nyttigheter som åvilade de mottagande företagen, utan att kriterierna på grundval av vilka ersättningen beräknas var fastställda i förväg, på ett objektivt och öppet sätt, och utan att det säkerställdes att ersättningen inte översteg vad som krävdes för att täcka hela eller delar av de kostnader som har uppkommit i samband med fullgörandet av skyldigheterna. Eftersom nämnda stöd inte heller uppfyller det fjärde villkoret, som angetts ovan i punkt 40 i förevarande dom, uppfyller det således inte något av de villkor som – på grund av att det berörda företaget inte har beviljats någon fördel – medför att en ersättning för skyldigheter att tillhandahålla offentliga nyttigheter undgår att kvalificeras som statligt stöd i den mening som avses i unionsrätten.
- 45 Det förhållandet att det aktuella stödet har utbetalats i form av förskott i avvaktan på ett godkännande av avtal, vilka för övrigt ingicks och trädde i kraft flera år senare, saknar betydelse i detta hänseende. Därigenom undanröjs nämligen varken den fördel som det mottagande företaget har beviljats eller den verkan som en sådan fördel kan ha på konkurrensen, då samtliga ovannämnda villkor inte är uppfyllda.
- 46 Det saknar även betydelse att det företag som mottagit det aktuella stödet var skyldigt att tillämpa taxor som fastställts av förvaltningsmyndigheten. Även om förekomsten av sådana taxor kan vara av betydelse i förhållande till ovannämnda villkor, för att bedöma de kostnader som uppkommer till följd av fullgörandet av skyldigheter att

tillhandahålla offentliga nyttigheter med beaktande av de intäkter som därvid erhålls, saknar sådana taxor däremot betydelse när det gäller fastställandet av förekomsten av den fördel som beviljats det mottagande företaget, då samtliga nämnda villkor inte är uppfyllda.

Påverkan på handeln mellan medlemsstaterna och risken för en snedvridning av konkurrensen

<sup>47</sup> Av redogörelsen ovan i punkterna 16 och 18 i förevarande dom framgår att den hänskjutande domstolen anser att det i målet vid denna domstol uppkommer en fråga om påverkan av handeln mellan medlemsstaterna och en snedvridning av konkurrensen.

<sup>48</sup> Den italienska regeringen har anfört motsatt ståndpunkt och gjort gällande att marknaden för sjötransporter (cabotage) inte var avreglerad vid den aktuella tidpunkten, eftersom en avreglering av denna marknad ägde rum först genom rådets förordning (EEG) nr 3577/92 av den 7 december 1992 om tillämpning av principen om frihet att tillhandahålla tjänster på sjötransportområdet inom medlemsstaterna (cabotage) (EGT L 364, s. 7; svensk specialutgåva, område 6, volym 3, s. 203), och närmare bestämt när det gäller öarna i Medelhavet, från och med den 1 januari 1999. Vid förhandlingen har den italienska regeringen angett att det inte fanns någon aktör från en annan medlemsstat som bedrev verksamhet på de nationella rutter där Tirrenia var verksam under åren 1976–1980, medan TDM har hävdats att ett bolag som uppstått efter en sammanslagning av ett italienskt och ett spanskt bolag var verksamt på dessa rutter.

<sup>49</sup> Det förhållandet att inskränkningar i friheten att tillhandahålla tjänster på sjötransportområdet inom medlemsländerna avvecklades efter den period som är aktuell i målet vid den nationella domstolen utesluter inte nödvändigtvis att det aktuella

stödet har kunnat påverka handeln mellan medlemsstaterna och att det har snedvridit eller har hotat att snedvrیدا konkurrensen.

- 50 Det kan för det första nämligen inte uteslutas att Tirrenia, såsom TDM har påstått, konkurrerade med företag i andra medlemsstater på de berörda nationella rutterna, vilket det ankommer på den nationella domstolen att undersöka. För det andra kan det inte heller uteslutas att Tirrenia konkurrerade med sådana företag på internationella rutter och att det i avsaknad av en separat bokföring för dess olika verksamheter förelåg en risk för korssubventioner, det vill säga en risk för att intäkterna från den sjötransportverksamhet som omfattades av det aktuella stödet har använts i dess verksamhet på internationella rutter, vilket det också ankommer på den nationella domstolen att undersöka.
- 51 Med hänsyn till det ovan anförda och omständigheterna i målet vid den nationella domstolen ankommer det i vart fall på denna domstol att pröva huruvida det aktuella stödet kunde påverka handeln mellan medlemsstaterna och snedvrیدا eller hota att snedvrیدا konkurrensen.
- 52 Med hänsyn till det ovanstående ska den ställda frågan besvaras på följande sätt. Unionsrätten ska tolkas så, att det stöd som utbetalats under de i målet vid den nationella domstolen angivna omständigheterna och i enlighet med en nationell lagstiftning, enligt vilken utbetalning skedde i form av förskott innan ett avtal hade godkänts, utgör statligt stöd, om stödet kan påverka handeln mellan medlemsstaterna och snedvrیدer eller hotar att snedvrیدا konkurrensen, vilket det ankommer på den nationella domstolen att undersöka.

## Rättegångskostnader

- 53 Eftersom förfarandet i förhållande till parterna i målet vid den nationella domstolen utgör ett led i beredningen av samma mål, ankommer det på den nationella domstolen att besluta om rättegångskostnaderna. De kostnader för att avge yttrande till domstolen som andra än nämnda parter har haft är inte ersättningsgilla.

Mot denna bakgrund beslutar domstolen (fjärde avdelningen) följande:

**Unionsrätten ska tolkas så, att det stöd som utbetalats under de i målet vid den nationella domstolen angivna omständigheterna och i enlighet med en nationell lagstiftning, enligt vilken utbetalning skedde i form av förskott innan ett avtal hade godkänts, utgör statligt stöd, om stödet kan påverka handeln mellan medlemsstaterna och snedvrider eller hotar att snedvrída konkurrensen, vilket det ankommer på den nationella domstolen att undersöka.**

Underskrifter